

De

NUMMER 13 /// JAARGANG 86 /// 25 MAART 2011

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Maakbare kerk

Verboden vraag

Hartstocht

Ruimte in de kerk

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie Prof. dr. Ad de Bruijne
(hoofdredacteur), drs. Heleen Sytsma - van Loo
(eindredacteur), drs. Bas Luiten, drs. Janneke Burger -
Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie drs. Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 96

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december
- opzegging van het abonnement dient 1 maand
voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar
schriftelijk of per e-mail te geschieden
(voor 1 december)

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

www.dereformatie.nl

EINDTIJD

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Eigenlijk bereiken ze precies het tegen-
deel van wat ze beogen. Ik bedoel de
selfmade-profeten die leven van ram-
pen en revoluties. Een SGP-politicus
uit het Noorden wist het zeker: de om-
wentelingen in de Arabische wereld,
de aardbeving met daarop volgende
tsunami en de radioactieve dreiging
gaven aan dat Jezus' terugkomst geen
25 jaar meer op zich zou laten wach-
ten. Ook een hoge Japanse ambtenaar
zag scherp hoe het zat: de ellende die
Japan nu treft, is Gods straf.

Veel christenen zijn geneigd korzelig
op zulke profetieën te reageren. Ik ook.
We hebben onze weerwoorden paraat.
Grote rampen zijn van alle tijden. En
weet je wel wat er in de Middeleeu-
wen allemaal gebeurd is? Als onze
media toen hadden bestaan, waren we
minstens net zo geschokt geweest. En
zegt Jezus niet zelf dat niemand het
moment van zijn terugkomst kent?
Het is allemaal waar. De Bijbel noemt
aardbevingen, oorlogen en revoluties
wel tekens van de laatste dagen. Alleen,
die laatste dagen zijn al begonnen met

Jezus' hemelvaart. Ook christenen als
Paulus en Petrus moesten aardbevin-
gen en oorlogen uit hun tijd dus al
zien als signalen van de naderende
komst van Jezus. Maar hoe waar dat
ook is, het neemt niet weg dat dus
ook de aardbeving en kernramp in
Japan en ook de onrust in de Arabi-
sche wereld vandaag ons vertellen dat
het binnenkort afgelopen is met de
geschiedenis.

Het is een risico dat onze begrijpelijke
afweer van mensen die teveel willen
weten, van de weeromstuit maakt dat
we zelf zulke gebeurtenissen te weinig
geestelijk duiden. Als geroutineerde
nieuwsconsumenten incasseren wij de
berichten waarmee Jezus de wereld en
de kerk wakker schudt. Op het verkeer-
de been gezet door profeten, die ons op
een knullige manier alert dachten te
houden. Hun verantwoordelijkheid is
het om Gods stem niet te doorkruisen
met hun eigenwijze gebabbel. Maar
voor ons klemmt de vraag of wij nog wel
leven in de gespannen verwachting die
past bij de eindtijd.

IN DIT NUMMER

272

BLOEI OF WILDGROEI

Terwijl de een klaagt over gebrek aan ruimte in de kerk, is de ander juist bezorgd omdat er te veel ruimte genomen wordt – typisch een spanningsveld van deze tijd. In geloof en in liefde kan het gesprek over ruimte in de kerk gevoerd worden.

276

BINDENDE RECHTSKRACHT. PUNT.

In het huidige kerkrecht zijn plaatselijke kerken vrijwel geheel overgeleverd aan wat op synodes besloten wordt. De Werkorde biedt op dat punt geen verbetering. Het is nodig dat er een rem wordt ingebouwd op het uitdijen van het kerkrecht.

288

TEVOORSCHIJN LUISTEREN

In het gesprek tussen de generaties en in het pastoraat is luisteren een belangrijke voorwaarde om elkaar te begrijpen; het is een vaardigheid die geleerd en geoefend kan worden. Waar niet goed geluisterd wordt, liggen misverstanden op de loer.

EN VERDER

275 COLUMN MAAKBARE KERK /// 275 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 280 BOEKBESPREKING

OP VERJAARSVISITE BIJ DR. HOLWERDA /// 282 WANDELEN MET GOD VERBODEN VRAAG ///

284 BIJBELTAAL HARTSTOCHT /// 287 BOEKBESPREKING DE WERKORDE NAGEREKEND /// 288 VAN RUPS

NAAR VLINDER /// 290 KORT NIEUWS, PERSBERICHTEN /// 291 UIT DE KERKEN

Bloei of wildgroei

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOGLERAAR ETHIEK EN SPIRITUALITEIT AAN DE TU IN KAMPEN EN HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE /// FOTO: ROELOF VAN LUIT

Bestaat er wel genoeg ruimte in de kerk? In dit nummer (pag. 276 – 279) schrijft drs. Wim van der Schee een artikel over de Werkorde dat tot nadenken stemt. De Werkorde is het concept voor een nieuwe kerkorde waarover de vrijgemaakte synode van Harderwijk zich moet buigen. Van der Schee vindt dat daarin teveel zaken centraal geregeld worden. In dit artikel denk ik door over de vraag naar meer ruimte in de kerk.

Als je rondkijkt, merk je dat velen Van der Schees kritiek delen. Zij ervaren de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt als een kerk vol regels en procedures. Synoden bepalen hoe het gaat in plaatselijke kerken. Deputaten denken voor ons uit wat we samen van allerlei onderwerpen moeten vinden. Wat we zingen, hoe een eredienst eruit ziet, hoe lang ambtsdragers dienen, ons beleid rond echtscheiding of homoseksualiteit, onze houding jegens andere kerkgenootschappen en nog veel meer – het ligt allemaal centraal vast. Binnen een plaatselijke gemeente zie je hetzelfde soms in het klein. Er zijn kerkenraden die nerveus reageren op initiatieven die buiten hen omgaan. Ze willen eigenlijk alles wat er gebeurt, overzien en beheersen. Dat frustreert sommige gemeenteleden. Zo blokkeer je het werk van de Geest, zeggen ze. Juist spontane creatieve initiatieven brengen bloei.

Vroom ding Tegelijk leven er omgekeerde zorgen. Sommige plaatselijke kerken gaan gewoon hun eigen gang, synode-uitspraak of niet. Ze zingen rustig allerlei liederen die niet zijn vrijgegeven en omzeilen de afgesproken orden van dienst. Als rechtvaardig-

ging voeren ze aan dat ook volgens de synode in bijzondere situaties meer kan. Via enkele krakende redeneerbruggetjes promoveren ze haast elke dienst tot bijzondere dienst.

Binnen de gemeente ontstaan bovendien los van de officiële kaders groepjes die hun eigen vrome ding doen: samen kringgebed houden, christenen uit andere kerken ontmoeten, geestelijke gaven uitwisselen, hulpverlening bieden.

Ook op bovenplaatselijk niveau gaan veel initiatieven buiten de bestaande kaders om. Interkerkelijke massameetings trekken velen. Toerusting zoeken buiten de vrijgemaakte kring. Evangelisatie en gemeentestichting gaan eigen wegen. Nogal wat kerkleden vinden deze ontwikkelingen zeer zorgelijk. Deze vrijheid leidt tot wanorde. Waarom houden kerken en christenen zich niet gewoon aan de afspraken en de bestaande structuren?

De een klaagt over gebrek aan ruimte in de kerk. De ander is juist bezorgd omdat er te veel ruimte genomen wordt. Voor wat de een positief waardeert als bloei, hanteert de ander een negatieve kwalificatie: wildgroei!

Breukvlak Wat is hier precies aan de hand? Dat zulke tegengestelde zorgen tegelijk kunnen klinken, vraagt om een grondiger analyse dan kreten als 'bloei'

of 'wildgroei'. De bespreking van de Werkorde is met zo'n analyse ook gediend. Op hoofdlijnen lijkt de werkorde mij best overtuigend, maar je merkt nauwelijks dat men de onderliggende vragen heeft overwogen. Die vragen hebben alles te maken met het feit

'Via enkele krakende

redeneerbruggetjes

wordt bijna elke dienst

tot bijzondere dienst

gepromoveerd'

dat we als westerse gereformeerden vandaag leven op een breukvlak in de geschiedenis.

In de twee benaderingen die ik tekende (gebrek aan ruimte of te veel ruimte), herken je de spanning die de hedendaagse cultuur kenmerkt. Sinds de Verlichting bevat de cultuur een paradox. Aan de ene kant is er de drang om vrij te zijn, de vraag naar ruimte om zelf te denken en te doen. Aan de andere kant is er de drang om met je denken en doen de wereld in je greep te krijgen en te beheersen. Bij het eerste past pluraliteit; we hanteren daarvoor de modeterm postmodernisme. Bij het tweede past uniformiteit; de beheersingstendens noemen we modernisme. In

Kerkje van Midwolde ///

de huidige discussie over de ruimte in de kerk botsen een gereformeerde vorm van modernisme en een gereformeerde versie van postmodernisme met elkaar.

Het is een typisch *modern* streven om de kerkelijke organisatie te perfectioneren en grootschaliger te maken. Een modern gekleurde kerk is een kerk van managers en van juridisch sluitende afspraken. Vanouds hebben vrijgemaakte-gereformeerden een moderne trek, geërfd van Abraham Kuyper. Anders dan de ouderwetse, vaak rommelige afgescheidenen creëerde hij een kerk waarin de leer wel orthodox bleef maar de atmosfeer meeging met de tijd. Typisch *postmodern* is het om hierover vervolgens gefrustreerd te raken en je er eigenzinnig aan te onttrekken. In onze samenleving voelen mensen zich gevangen in de bijverschijnselen van de

modernisering die ze zelf opriepen en zoeken ze vooral individuele expressie en authenticiteit. Zo botsen gereformeerde christenen vandaag op de controlerende en rationele trekken van hun eigen variant van modernisme. Ze willen dat kerkelijke beheersingsstreven van zich afschudden. Ze vinden dat hun vrijheid, spontaniteit en authentieke creativiteit tekort komen. Wat geijkt is, heet saai. Ze vierden het experiment en streven naar eindeloze variatie. Ze zoeken ruimte in de kerk.

Tragisch In de vrijgemaakte traditie verloopt deze botsing tussen modernisme en postmodernisme heviger dan elders. Sinds de scheuring van de jaren '60 werd het streven naar beheersing en regeling steeds sterker. Er ontstond een onnatuurlijke uniformiteit. In spiegelbeeld verloopt daardoor ook de post-

moderne tegenreactie sinds de jaren '90 heftiger, wat leidt tot geforceerde pogingen tot variatie en pluraliteit. Tragisch is dat beide bewegingen zichzelf vandaag zo ontzettend serieus nemen. Zij zien zichzelf als schriftuurlijk terwijl de ander afwijkt van het principiële spoor. Beide zouden moeten beseffen dat er meer aan de hand is. Samen weerspiegelen zij in een gereformeerd jasje de paradox die de moderne samenleving doortrekt. Over en weer houden ze elkaar in leven. De moderne beheerser creëert de postmoderne vrijblijvendheid. En het eigenzinnige geëxperimenteer maakt de controletoezichting alleen maar sterker. Ben jij er zo een die pal staat voor orde en regel in de kerk? Zou je misschien eerst je eigen modernistische beheersingsstreven eens onder de kritiek van het evangelie moeten brengen? En meen jij dat spontaan en authentiek geëxperimenteer bij uitstek een kenmerk van vervulling met de Geest is? Zou je misschien die postmodern gekleurde bril waarmee je dat werk van de Geest bekijkt, niet eerst eens afzetten? Deze paradox zit ook in de Werkorde. Aan de ene kant past deze de kerkelijke structuren aan bij de tijd. Regelingen worden gemoderniseerd, verfijnd en sluitender gemaakt. Aan de andere kant peilt de Werkorde de behoefte aan variatie en plaatselijke invulling. De paradox daarbij is dat zelfs deze vrije ruimte toch weer beheerst wordt door haar in regels te verwoorden. Mijn indruk is overigens dat de Werkorde eigenlijk best een aardig evenwicht bereikt. Toch komen we er niet verder mee wanneer we niet met elkaar in gesprek gaan over onze onherkende moderne en postmoderne trekjes. Dan zal de één haar te vrijblijvend vinden en de ander juist te dichtgetimmerd.

Geografisch model Om het gesprek over ruimte in de kerk goed te voeren, moeten we nog een factor meenemen. Anders dan wel wordt gesuggereerd is het gereformeerde model van kerkregering niet in zijn geheel rechtstreeks aan de Bijbel ontleend, maar op zijn minst ten dele onmiskenbaar beïnvloed door de tijd waarin het is opgesteld. Het behoeft geen betoog dat de geglobaliseerde samenleving vandaag de dag in weinig meer lijkt op die van de ontstaanstijd van dat model, een tijd waarin mensen veel sterker dan nu aan hun woonplaats gebonden waren, waarin steden in opkomst waren als semi-autonome politieke eenheden, en waarin van elkaar onderscheiden nationale staten gevormd werden. Op dit punt peilt de Werkorde onvoldoende diep. Vrij gedecideerd handhaaft zij bijvoorbeeld het geografische model van kerk-zijn. Met dit model kun je perforatie van kerkgrenzen tegen gaan en duidelijk maken dat plaatselijke kerken een landelijk bepaald kerkverband moeten vormen. Gezien het gemak waarmee mensen tegenwoordig reizen, lijkt het ook kerkelijk minder vanzelfsprekend dat je moet kerken waar je woont. Het argument 'je kiest elkaar niet uit; God geeft je een plaats tussen anderen' past bij een situatie waarin mensen hun woonplaats nauwelijks verlieten, die voor hen dus echt aanvoelde als door God gegeven plek. Vandaag kun je ook verhuizen als je jezelf ergens niet meer thuis voelt. Dan respecteer je net zomin je van God gegeven plek. Toch kraait daar geestelijk geen haan naar.

'Misschien moeten we

ons licht een opsteken

bij Oost-Europese

gereformeerden die een

bisschopsambt kennen'

Ook de autonomie van de plaatselijke gemeente spreekt vandaag minder vanzelf dan in de vroegere context van opkomende zelfstandige steden. We laten ons van alle kanten informeren en

onderhouden intensieve relaties over afstanden heen. Dat sommige mensen toch kleinschalig en lokaal leven, heeft vaak een andere achtergrond dan de plaatselijke nadruk van vroeger. Zij vluchten voor een grootschaligheid die onveilig voelt en trekken zich

terug uit een onoverzienbare globaliserende wereld.

Tegelijk is het nog maar de vraag of een goed georganiseerd landelijk kerkverband vandaag de meest overtuigende vorm van bovenplaatselijke verbondenheid geeft. Zo'n nationale structuur heeft te weinig gezicht. Veel kerkleden laten zich gemakkelijker aan elkaar verbinden via inspirerende voorgangers uit Engeland en Amerika dan via de formeel aangestelde preses van een generale synode. Een intensieve band met een buitenlandse grote stadsgemeente voelt voor een Nederlandse stadsgemeente soms zinvoller dan relaties binnen het eigen landelijke kerkverband. Misschien kunnen we wel iets leren van

de Rooms-katholieke traditie. De kerk van Rome bestond al voor de opkomst van de nationale staten en is nooit landelijk begrensd geweest. Zij combineert daardoor een duidelijke eenheid met veel plaatselijke en culturele variatie. Zij heeft bovendien ervaring met persoonlijk gekleurde symbolen van de onderlinge eenheid. Is het toevallig dat juist de persoon van de paus de laatste decennia zoveel aandacht trekt? Misschien moeten we ons licht een opsteken bij Oost-Europese gereformeerden die een bisschopsambt kennen.

Ruimte Moet alles dan vandaag anders? Misschien uiteindelijk niet. Maar in ons gesprek over de beste kerkstructuur en de daaraan gekoppelde discussie over ruimte in de kerk, moeten we dieper nadenken over de veranderingen in ons samenleven. Daarvoor bestaat ruimte in de kerk.

Die ruimte omvat Bijbels gesproken twee kernen. Het is de ruimte die ontstaat waar je als kerken en christenen samen merkbaar het evangelie vasthoudt. Het is tegelijk de ruimte van de onderlinge liefde zoals Efeziërs 3 daarover spreekt. Hoe verschillend de omstandigheden van tijd en cultuur ook kunnen zijn, aan deze twee heb je altijd genoeg. Als deze twee kernen een kerkelijke structuur stempelen, ontstaat er ruimte in de kerk.

✚ SAMENVATTING

Er worden momenteel twee tegenstrijdige geluiden gehoord over de manier van kerkelijk samenleven: de een klaagt over gebrek aan ruimte in de kerk, de ander is juist bezorgd omdat er te veel ruimte genomen wordt. Deze tegenstrijdigheid komt voort uit de spanning tussen modernisme en postmodernisme die de hedendaagse samenleving kenmerkt. Naast alle goede dingen die de Werkorde biedt, worden in zijn algemeenheid de veranderingen in de samenleving ten opzichte van de ontstaanstijd van het gereformeerde model van kerkregering, onvoldoende verdisconteerd.

Maakbare kerk

De kerk is belangrijk, en de kerkorde ook. Maar toch ... er is veel in beweging op het terrein van kerk en geloof. Er is meer ruimte voor diversiteit en individualiteit. Uniformiteit en collectiviteit in kerk en in geloofsbeleving staan onder druk. Synodes kunnen centraal niet alle ontwikkelingen regelen. Plaatselijke gemeenten claimen meer eigenheid en maken eigen keuzes. Gelovigen kijken over de grenzen van kerkverbanden heen. Ze herkennen en erkennen medegelovigen als hun broeder en zuster. Kerkverbanden waar het institutionele denken overheerst, hebben het lastig. Zij raken er van in verwarring. Daarom heb ik weer veel meer waardering gekregen voor die aloude Apostolische Geloofsbelijdenis. De wereldkerk van alle tijden en plaatsen heeft daarin de kern van het evangelie compact samengevat. Zo ook: Ik geloof een heilige, algemene, christelijke kerk. Dat apostolisch belijden

over die algemene, katholieke kerk geeft mij rust bij alle verwarring die je op kerkelijk erf tegenkomt. Ook gereformeerden debatteren wat af. Ieder heeft zijn mening, beter gezegd zijn standpunt. Soms wordt dat standpunt met verve verdedigd op een eigen website. Als het echt niet meer gaat, kiezen we voor een eigen kerkverband, dat we weer kunnen inrichten volgens onze standpunten. Het 'ik-gehalte' in onze discussies is erg hoog. Het lijkt wel of we als kerkmensen bezig zijn ons eigen kerkje te maken. Als een theoloog of een krant iets schrijft, treedt de risico-regel-reflex in werking. We zijn van de generatie, die denkt in termen van maakbaarheid. Dat maakbaarheidsgeloof zit ook in de kerk. Terwijl juist het eigene aan de kerk is dat het maakbaarheidsgeloof daar fundamenteel wordt afgebroken. Christenen weten dat ze elke dag van hun geloof afvallen. Niet omdat iemand weer

iets roept over veranderingen in de kerk, maar omdat we te weinig leven vanuit de verwachting

van Jezus, onze Redder, die terugkeert uit de hemel. Die verwachting houdt je op de been. In die verwachting kun je een heilige, algemene, christelijke kerk geloven zonder exact te weten hoe deze er precies uitziet en welke vormen daar nu precies bijhoren. Er is een lijn te trekken. Een kerk of gemeente die beheerst wordt door het institutionele denken staat zichzelf in de weg. Maar dat geldt ook omgekeerd: een kerk die geen enkel oog heeft voor 'ordelijkheid' biedt te weinig bescherming. Maar bovenal geloof ik: ondanks alle verwarring houdt God zelf zijn heilige, katholieke kerk wereldwijd in stand.

WWW.DEREFORMATIE.NL

Dit nummer van De Reformatie gaat over ruimte in de kerk: is er ruimte of zou er ruimte moeten zijn voor plaatselijke kerken binnen een goed georganiseerd kerkverband om op hun eigen plek creatief eigen wegen te gaan? Naar aanleiding van het artikel van ds. Wim van der Schee (pag. 276-279) kunt u reageren op een van zijn conclusies – geformuleerd in de volgende stelling:

Bezwaar maken tegen synodebesluiten is in de praktijk onmogelijk

Op de website van De Reformatie kunt u volgen hoe er op de stelling van dit en vorige nummers gereageerd wordt en ook zelf uw mening geven.

Het eerstvolgende nummer van De Reformatie verschijnt D.V. op 8 april a.s. In dat nummer komen onder andere bijdragen van ds. Robert Roth (Oegstgeest) en ds. Bas Luiten (Zwolle-centrum) over het thema kind en avondmaal. Het nummer dat daarna verschijnt – op Goede Vrijdag – gaat over het thema Verzoening, met een thema-artikel van de hand van prof. dr. Barend Kamphuis, hoogleraar dogmatiek aan de TU in Kampen.

Bindende rechtskracht. Punt.

TEKST: WIM VAN DER SCHEE, PREDIKANT VAN DE TITUSKAPEL (GEREFORMEERDE KERK TE AMSTERDAM ZUID/WEST) /// ILLUSTRATIE: FROUCKJE VAN DER WAL

Hoe ver het kerkrecht in onze kerken inmiddels dichtgetimmerd is, weet ik eigenlijk niet. Wij hebben in Amsterdam behoorlijk wat eigen speelruimte. Dat kan ook in gereformeerd kerkrecht. Het gevoel bekneld te zitten in een kerkrechtelijk dwangbuis zit voor een goed deel tussen de oren.

Maar er is ook een ander deel. In het algemeen en voor kerken die voor zichzelf geen uitzonderingspositie kunnen of durven claimen, is de eigen speelruimte de laatste veertig jaar een stuk kleiner geworden. Daar speelt van alles in mee. Ik ga er in dit artikel één element uithalen: in het huidige kerkrecht in onze kerken, en ook nog in de Werkorde, zijn plaatselijke kerken vrijwel overgeleverd aan wat (vooral) op synodes besloten wordt. Ik geef daar twee argumenten voor en ga verder nog kort in op de verhouding van de Werkorde met het oorspronkelijke gereformeerde kerkrecht.

Tenzij Het eerste argument is dat er geen serieus ‘tenzij’ is bij de ‘bindende rechtskracht’ van besluiten van kerkelijke vergaderingen (Werkorde F2.1, huidig art. 31). In dat artikel staat: Een besluit van een kerkelijke vergadering heeft bindende rechtskracht, tenzij wordt bewezen dat het in strijd is met het Woord van God of het kerkelijk recht. Er is dus wel een ‘tenzij’, maar dat staat buiten de praktijk van het kerkelijk leven. Het is immers nogal wat, bewijzen dat een besluit in strijd is

met het Woord van God of het kerkelijk recht. Ik maak dat duidelijk met een voorbeeld uit het bankwezen. De bepaling van F2.1 (art. 31) is te vergelijken met een regel in de algemene voorwaarden van je bank die stelt: onjuiste incasso's kunnen niet worden teruggeboekt tenzij het afgeschreven bedrag hoger is dan € 150.000. Dat komt in de praktijk neer op: onjuiste incasso's

‘Er is maar weinig waar

synodes zich niet mee

mogen bemoeien’

kunnen niet worden teruggeboekt. Net zo komt F2.1 (art. 31) praktisch neer op: besluiten van een kerkelijke vergadering hebben bindende rechtskracht, punt.

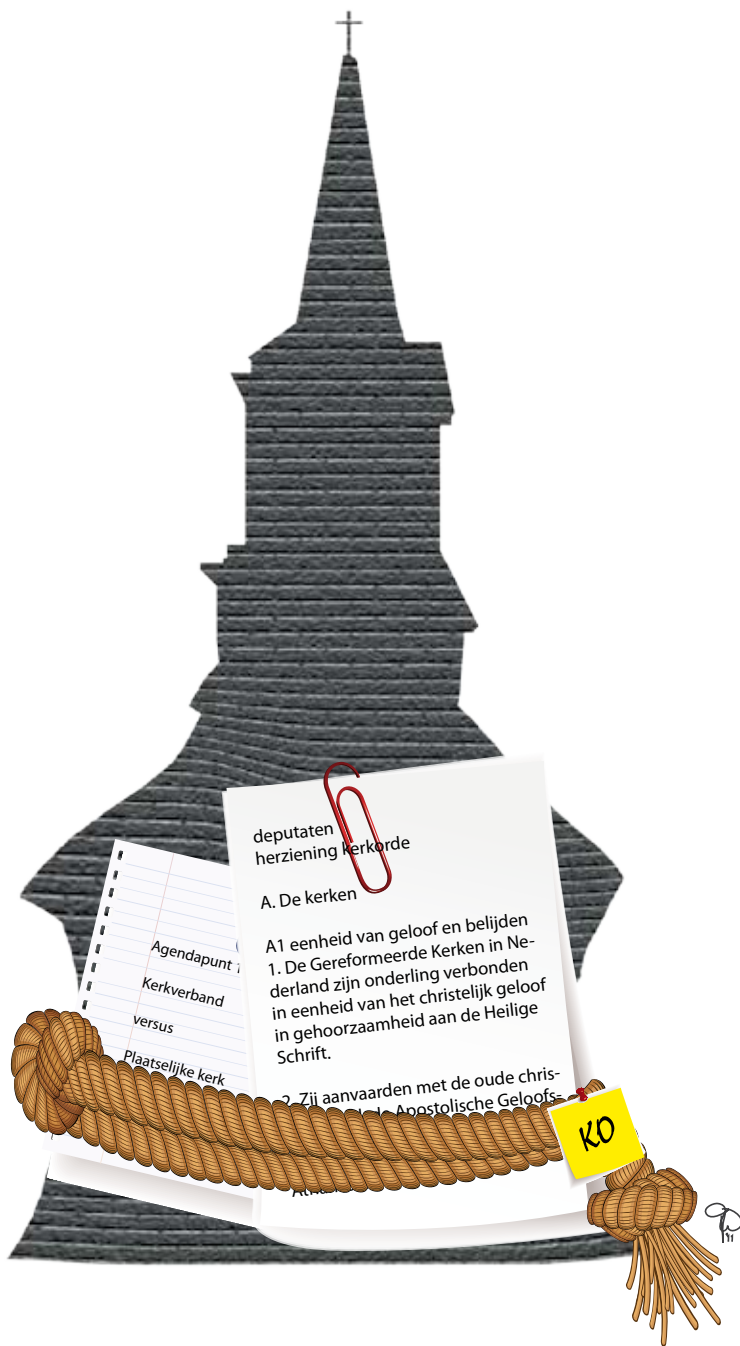
Op landelijk niveau ken ik in de Gereformeerde Kerken in ieder geval geen besluit dat ooit op grond van dit ‘tenzij’ is teruggenomen of gewijzigd. Ook bij de Vrijmaking op grond van art. 31 is dit niet gebeurd. Daarom maakten mensen zich juist vrij. Bezwaren die op dit niveau worden ingebracht, worden in onze kerken doorgaans of alleen procedureel behandeld (dat betekent dat er inhoudelijk in feite helemaal niet op wordt ingegaan), of afgewezen omdat niet als bewezen wordt aanvaard dat er strijdigheid is. We zijn tenslotte in onze kerken allemaal overtuigd dat onze meningen en besluiten met het Woord

van God en het kerkelijk recht overeenkomen.

Maar wat belangrijker is: in verreweg de meeste gevallen *kunnen* op dit niveau geen bezwaren worden ingebracht. Het grootste deel van het kerkrecht biedt praktische wijsheid die vanuit de Bijbel niet direct valt tegen te spreken. Er moeten wel heel erg bijzonder gekke dingen gebeuren wil de bepaling van F2.1 ooit als ‘tenzij’ in werking treden, ongeveer net zo bijzonder als een eenmalige incasso van meer dan € 150.000.

Je kunt natuurlijk proberen bij een volgende synode revisie aan te vragen. Dan wordt er nog eens naar het besluit van een vorige synode gekeken. Maar als die synode niet onder de indruk is van de argumentatie of andere belangen zwaarder laat wegen, blijft alles zoals het is, inclusief bindende rechtskracht. Zo gaat het meestal: ook toegewezen revisieverzoeken zijn zeldzaam. Vervolgens kun je als kerkenraad alleen nog je toevlucht nemen tot een hoekje van het gereformeerde kerkrecht dat in onze kerken vrijwel onbekend is: je kunt bij de classis melden dat je een besluit niet uitvoert, om redenen die te maken hebben met de vrede en het functioneren van de gemeente. Dat betekent je beroepen op

Bindende Rechtskracht

een ander ‘tenzij’: tenzij het *niet wijs* is een besluit uit te voeren. Je vraagt dan een uitzondering te mogen zijn. Dat kan, maar is bepaald niet de bedoeling. Je wordt juist geacht je neer te leggen bij het besluit van de meerderheid – men beweert van de kerken, maar in werkelijkheid natuurlijk van de synodeleden – en het loyaal uit te

voeren als was het een afspraak die je zelf gemaakt hebt, zo heet het. Bied daar maar eens weerstand aan. Netto kun je er rustig van uitgaan dat een besluit van een kerkelijke vergadering bindende rechtskracht heeft, punt.

Bevoegdheid Het tweede argument is, dat er geen serieuze *inhoudelijke*

afbakening is van de bevoegdheid van meerdere vergaderingen als classes en synode. Er zijn wel grenzen, maar die zijn niet scherp. Art. E3.3 zegt iets over in welke zaken meerdere vergaderingen bevoegd zijn. Ten opzichte van het oude art. 30 zijn er een paar opvallende wijzigingen. Gebleven is dat meerdere vergaderingen bevoegd zijn in zaken die in de mindere vergadering niet konden worden afgehandeld. Verder zijn ze nu bevoegd in zaken waarvan door de kerken binnen het ressort is *afgesproken* om ze gezamenlijk te behartigen. Vroeger moesten die zaken de kerken tenminste nog *aangaan*, nu mogen ze dat zelf besluiten. Omdat in E3.3 de meerdere vergaderingen nu ook bevoegd zijn in zaken die de kerkorde daarvoor aanwijst, beslist in ieder geval de synode over zijn eigen bevoegdheden bij de vaststelling van de kerkorde, zoals nu. Kerken kunnen in principe van zo ongeveer alles wat op kerkelijk terrein speelt afspreken dat ze dat gezamenlijk gaan behartigen, zonder dat daar veel tegen in te brengen valt. Het is kennelijk niet van belang waarom een zaak niet in een mindere vergadering kan worden afgehandeld, en het is überhaupt niet duidelijk wie dat eigenlijk beslist. Kortom, er is maar weinig waar synodes zich niet mee mogen bemoeien.

Dat is op zich weinig nieuws. Onder het huidige art. 30 gedragen synodes zich al decennialang alsof ze bevoegd zijn zo ongeveer alles te besluiten wat procedureel correct ter tafel is gekomen en in lijn ligt met een zekere consensus in de kerken. In de toelichting bij E3 (6) schrijven deputaten dat ze voor een ‘meer inhoudelijk’ criterium gekozen hebben: dat van de te behandelen zaken. Het lijkt mij dat dit criterium nog veel te weinig inhoudelijk is: het gaat

niet inhoudelijk in op de bevoegdheid van meerdere vergaderingen. Nergens op de beroemde 'kerkelijke weg' moet de vraag gesteld worden of de classis of de synode wel bevoegd is dit onderwerp te behandelen, laat staan er over te besluiten. Er hoeft ook niet te worden aangetoond dat een besluit nodig is. Het enige wat telt is of een kerkenraad, vervolgens een classis en tenslotte een synode 'ook vindt' dat een zaak gemeenschappelijke besluitvorming verdient. Vervolgens doen 'we' het zo.

Ont-codificering Praktisch betekent dit dat synodes een enorme ruimte hebben structuren, rechten en plichten, functies en bevoegdheden en procedures vast te stellen, gewoontes te codificeren in regels en de kerkorde uit te breiden met een alleen nog voor specialisten overzienbaar woud aan generale regelingen, artikelen uit Acta van synodes en de nodige plaatselijke of regionale reglementen. Uiteraard is geen daarvan vatbaar voor enig effectief bezwaar op grond van Bijbel of kerkrecht. Nog een geluk dat de Werkorde het oerwoud wat geordend heeft. Synodes hebben van die ruimte gebruik gemaakt ook. Ongeveer vanaf de voorbereiding van de vorige herziening van de kerkorde in 1978 tot nu, is het kerkrecht in onze kerken explosief gegroeid, net als de kerkelijke organisatie in deputaatschappen en instellingen. Daarin speelt niet alleen kerkrecht, maar ook landelijke uniformering een grote rol. De herziening van 1978 vond plaats in een situatie waarin de kerken zeer uniform waren. In het kerkrecht is dat ondoordacht gecodificeerd. Nu de kerken steeds minder uniform worden,

lopen we daar kerkrechtelijk tegenaan. Het geheel voelt als bureaucratie en niemand kan er op kerkrechtelijke gronden meer iets aan doen. Er is dringend behoefte aan 'ont-codificering'. Tot dat gebeurt, zijn plaatselijke kerken vrijwel overgeleverd aan wat op synodes besloten is en wordt.

Wil je scherpere grenzen aan de bevoegdheid van meerdere vergaderingen, dan ontkom je er niet aan je af te vragen wat eigenlijk de bron is van die bevoegdheid. Ik kan binnen mijn ruimte hier niet meer doen dan stellen, dat de bevoegdheid van meerdere vergaderingen ontspringt aan het samenleven en -werken van de kerken waartoe zij door hun Heer zelf verplicht zijn. Plaatselijke ambtsdragers ontleen hun bevoegdheid aan het functioneren van de kerk *als kerk*, meerdere vergaderingen ontleen hun bevoegdheid aan het functioneren van het *samenleven* van kerken. En vanzelf wordt die bevoegdheid daar ook door begrensd. Al met al geloof ik dat een classis of synode bevoegd is in:

- het vaststellen van structuren, rechten en plichten, functies, bevoegdheden en procedures die het functioneren van het kerkelijke samenleven in het betreffende ressort mogelijk maken;
- het vaststellen van structuren, functies en procedures die de rechten en plichten van mensen in de gemeente (gemeenteleden, werkers, leidinggevenden) beschermen;

- het besluiten in zaken die de kerken in het betreffende ressort gezamenlijk *organiseren*;
- het vormgeven van vertegenwoordiging naar buiten van de gezamenlijke kerken uit het betreffende ressort;
- het geven van adviezen en het bieden van faciliteiten waar een kerk/kerken in het betreffende ressort belang bij heeft/hebben.

'Illegaal kerkrecht' Bij zaken die het kerkelijk samenleven mogelijk maken, gaat het bijvoorbeeld om het regelen van zaken waarin een besluit in de ene gemeente rechtsgevolgen heeft voor andere gemeenten of om het regelen van onderlinge betrokkenheid en onderling toezicht – dat iedereen blijft bij de gereformeerde leer op basis waarvan de kerken zich met elkaar verbinden. Uniformeren hoort daar niet bij. Organiseren is gekozen omdat het beduidend minder kwetsbaar is dan de open formulering 'afgesproken ze gezamenlijk te behartigen'.

Het is in ieder geval inhoudelijk logisch dat de genoemde zaken niet in kerkenraden (of classes) kunnen worden afgehandeld: òf ze raken precies dat *samenleven* (waar je nooit in je een-tje over kunt beslissen), òf ze geven vorm aan het onderling *toezicht* op de kerkenraden (waar je zelf geen beslissingsbevoegdheid in hebt). Voorlopig houd ik het er op dat meerdere vergaderingen in al het andere niet bevoegd zijn. Wanneer ze daarin toch besluiten nemen die ze als bindend presenteren, ervaar ik dat als 'illegaal kerkrecht': kerkrecht dat wel geldigheid claimt maar geen rechtsbasis heeft. Als we dit

snoeimes niet over het kerkrecht halen, blijft het zelf wildgroei vertonen. Juist dat roept vervolgens wildgroei in de kerken op: kerkenraden gaan noodgedwongen meer en meer hun eigen gang. Op een of andere manier lijkt het niet tot synodes en deputaten door te dringen dat ze met meer en gedetailleerdere regelingen bezig zijn het gereformeerde kerkrecht van binnenuit op te blazen.

Eendracht en eenheid Daarmee ben ik bij het laatste wat ik hier aan de orde zou willen stellen: de verhouding van de Werkorde en het huidige kerkrecht tot het oorspronkelijke gereformeerde kerkrecht uit de 16e eeuw. Dat laatste is bewust ontworpen als heel beperkt kerkrecht. Het omvat alleen 'wat Christus, onze enige Meester, ons geboden heeft' en verder, onder direct beroep op 1 Korintiërs 14, 'wat kan dienen om eendracht en eenheid te bevorderen en te bewaren, en allen te doen blijven bij de gehoorzaamheid aan God' (art. 32 NGB, vgl. ook art. 30 NGB). Het is bij dat laatste zeker niet de bedoeling dat er van alles en nog wat wordt aangevoerd wat ook eendracht en eenheid zou kunnen dienen. Ook het beroep op 1 Korintiërs 14 is beperkend bedoeld. Het algemene beroep op vers 33 en 40 in A2.1 van de Werkorde ('In de gemeente van Christus moet alles op gepaste wijze en in goede orde gebeuren, zodat de onderlinge vrede wordt gediend') roept een dynamiek op die aan het oorspronkelijk ontwerp van het gereformeerde kerkrecht volgens mij geen recht doet. Wellicht is dat ook niet meer mogelijk, al was het alleen maar omdat het oorspronkelijke gereformeerde kerkrecht ook bepaald wordt door een direct beroep op de Bijbel, uiteraard zonder idee van de hermeneutische vragen uit

de 20e eeuw. Men ging ervan uit dat er een direct Bijbelse ordening van de kerk zou kunnen zijn. In dát kader stelt het 'tenzij' van het oude art. 31 tenminste nog iets voor. Bovendien weerspiegelen de gekozen vormen de culturele setting van de 16e eeuw, bijvoorbeeld de verhouding van zelfstandige steden en regio's onderling in unies. Het is inmiddels wel duidelijk dat de predikanten, ouderlingen en diakenen echt niet zo maar uit het Nieuwe Testament weglopen. Het is maar de vraag, of het verstandig is om de zelfstandige rol van de predikant tegenover zijn gemeente te verzekeren in een wederzijds niet zomaar van elkaar af kunnen. Het is maar de vraag of het mogelijk is het avondmaal de plaats in de kerkelijke tucht te geven die het nu heeft – om maar een paar voorbeelden te noemen.

Rem Het gaat me er dan ook niet om te beweren dat we zonder meer terug zouden moeten naar dat oorspronkelijk ontwerp van gereformeerd kerkrecht. Alleen al de verhouding tussen de kerken en de huidige Nederlandse overheid vraagt om meer en ander kerkrecht. Maar juist op dat punt voorziet

de Werkorde niet in nieuwe structuren. Dat geeft het effect van nieuwe wijn in oude zakken. Je ziet ook deze scheuren. De rechtsbescherming van kerken(raden) tegenover de meerdere vergaderingen en de bevoegdheid van meerdere vergaderingen zijn in het gereformeerde kerkrecht vanouds niet

of nauwelijks geformaliseerd. Dat was bij het oorspronkelijk ontwerp ook niet echt nodig. Maar het blijkt wel de situatie op te leveren dat het kerkrecht geen ingebouwde rem heeft op het uitdijen ervan tot het

huidige geheel, waarin kerkenraden vrijwel overgeleverd zijn aan wat op synodes besloten wordt, met bindende rechtskracht, punt. Wil een plaatselijke kerkenraad serieus eigen speelruimte houden, dan moet die rem nodig worden ingebouwd. De Werkorde biedt haar in ieder geval niet.

Voor een uitvoerige recensie van de Werkorde, waarin ook dit artikel van meer onderbouwing wordt voorzien, zie www.wimvanderschee.nl, snel zoeken op Werkorde. De werkorde zelf is te downloaden via www.gkv.nl, onder synode Harderwijk, rapporten, aanpassing kerkorde.

❖ SAMENVATTING

In het huidige kerkrecht zijn plaatselijke kerken vrijwel geheel overgeleverd aan wat op synodes besloten wordt. Het voorstel tot herziening van de kerkorde (de zgn. Werkorde) brengt op dat punt geen verandering. Besluiten van meerdere vergaderingen hebben bindende rechtskracht. Het 'tenzij' dat daarop volgt, heeft om meer dan een reden geen inhoud. De bevoegdheden van meerdere vergaderingen zijn verder niet duidelijk en inhoudelijk afgebakend. Wil een plaatselijke kerkenraad eigen speelruimte houden, dan moet er een rem worden ingebouwd op het uitdijen van het kerkrecht.

Op verjaarsvisite bij dr. Holwerda

TEKST: FRANS WISSELINK, PREDIKANT VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE LEEK ///

Ter gelegenheid van de tachtigste verjaardag van prof. dr. Douwe Holwerda verscheen in het jaar 2000:

***Exempla philologica*. Het was een bundeling van vier kleine artikelen van Holwerda, geschreven in**

het Duits. Drie daarvan betroffen het Byzantijnse recht en het vierde artikel betrof een semasiologisch

onderzoek. Het waren artikelen op het terrein van Holwerda's vakgebied: Griekse taal- en letterkunde.

Tien jaar later kreeg Holwerda ter gelegenheid van zijn negentigste verjaardag een feestbundel aangeboden. De titel van de bundel, *Het stralend teken* is ontleend aan gezang 102:3 uit het Liedboek en doelt op Jezus Christus: 'het stralend teken van 's Vaders majesteit'. In de bundel zijn artikelen gepubliceerd die betrekking hebben op de uitleg van de Bijbel.

Persoonlijke herinneringen De bundel lijkt haast de weergave van een verjaarsvisite. De schrijvers gaan met de jarige in gesprek. Ze halen persoonlijke herinneringen op. Je krijgt daardoor een klein beetje zicht op de jarige als vader, als oom en voogd, als docent, als collega, als ouderling van de Tehuisgemeente in Groningen, als vriend. Die persoonlijke herinneringen geven kleur aan het boek.

Het boek wordt wat mij betreft vooral waardevol door het inhoudelijke gesprek. Holwerda is in de loop van de jaren met een verrassende benadering gekomen van diverse thema's, woorden en passages uit de Bijbel. Diverse

schrijvers leveren hun bijdrage in de vorm van een reactie op de mening van Holwerda.

Opvallend vind ik dat de schrijvers zonder uitzondering grote waardering uitspreken voor het werk van de jarige, maar dat velen van hen het niet met hem eens zijn op het concrete punt dat ze bespreken. Dat spoort met mijn eigen ervaring. Ik heb regelmatig zijn boekje *Hebreeën* gebruikt met het oog op mijn preekvoorbereidingen. De eigenzinnige aanpak in dit boekje sprak me bijzonder aan. De wijze waarop Holwerda met het Grieks omgaat, heb ik als een verrijking ervaren. Heel leerzaam. Heel stimulerend. Tegelijk kwam ik regelmatig tot een andere conclusie dan hij.

Dat zie je in de feestbundel ook gebeuren met betrekking tot Holwerda's benadering van de uitverkiezing.

Uitverkiezing De uitverkiezing is een groot thema geweest in het leven van Holwerda. Dat blijkt wel uit een interview met het Reformatorisch Dagblad van 29 januari 2010. Hij zegt in

antwoord op de vraag wat zijn grootste ontdekking is geweest in de grondtaal van het Nieuwe Testament: 'De vertaling van Handelingen 13:48. Alle vertalingen, ook de Nieuwe Bijbelvertaling, vertalen daar dat er zovelen geloofden als er bestemd waren – de Statenvertaling zegt: geordineerd waren – tot het eeuwige leven. Na grondige studie kan ik niet anders dan concluderen dat die vertaling onjuist is en moet zijn: "Allen die zich hadden toegelegd op het eeuwige leven aanvaardden het geloof." Ook uit de bijdrage van ds. Van Deursen blijkt hoe belangrijk het thema uitverkiezing is. Van Deursen heeft bijzonder veel waardering voor het Schriftonderwijs van Holwerda; diens verklaring van de term 'grondlegging der wereld' heeft de meeste indruk op hem gemaakt. Op pag. 165 van de feestbundel schrijft hij: 'God verkoos en verkiest in de tijd!' Het was voor hem een bevrijdende waarheid waarin hij werd bevestigd door Holwerda's verklaring van Efeziërs 1:4. Zowel Handelingen 13:48 als Efeziërs 1:4 krijgt aandacht in de feestbundel.

Grondlegging Efeziërs 1:4 komt aan bod in de bijdrage van ds. Jaap Dekker (pag. 28-45). Hij bespreekt de verhouding tussen schepping en geschiedenis in het boek Jesaja. Hij neemt zijn vertrekpunt in Holwerda's uitleg van Efeziërs 1:4. De 'grondlegging der wereld' zou volgens Holwerda niet slaan op de schepping maar op de uittocht van Israël uit Egypte. Gods uitverkiezing kon daardoor ook in Efeziërs 1 worden uitgelegd als 'een daad Gods in de tijd' (pag. 28).

Dekker herinnert aan de context waarin Holwerda met zijn uitleg kwam. Hij stelt het heel voorzichtig, maar tussen de regels door kun je toch lezen wat volgens hem de drive van Holwerda was: het zeer dogmatische denken over de verkiezing doorbreken en het denken vanuit het verbond stimuleren. Dat is gelukt en daar is Dekker dankbaar voor (pag. 29).

Maar hoe kijkt Dekker nu aan tegen Holwerda's uitleg van de 'grondlegging der wereld'? Heel vriendelijk schrijft hij aan het begin van zijn artikel: "de gedachte zelf, dat schepping en uittocht in de Schrift soms nauw met elkaar verweven zijn, heeft Holwerda niet uit de lucht gegrepen" (pag. 29). Toch komt hij tot de conclusie dat de uittocht in het Oude Testament nooit als grondvesting van de aarde wordt aangeduid (pag. 44-45). Het lijkt me dat Holwerda's uitleg van Efeziërs 1:4 daarmee niet langer houdbaar is.

Vooringenomenheid? Handelingen 13:48 wordt besproken in de bijdrage van prof. Erik de Boer (pag. 121-134). Holwerda stelt voor het tweede gedeelte van dit vers als volgt te vertalen: 'allen die zich hadden toegelegd op het eeuwige leven aanvaardden het geloof.' Het draait om de woorden die cursief gedrukt zijn (pag. 121).

Net als Dekker herinnert ook De Boer aan de context waarin Holwerda werkte. Hij vraagt zich heel voorzichtig af of er bij Holwerda wellicht sprake was van dogmatische (of zelfs ondogmatische) vooringenomenheid (pag. 123).

Wordt in Handelingen 13:48 Gods beleid aangeduid of wordt daar de houding van mensen beschreven? Gaat het over God door wie mensen *gesteld* zijn tot het eeuwige leven of gaat het over mensen die *zichzelf gesteld* hebben tot het eeuwige leven? Holwerda kiest voor de tweede optie. De Boer bespreekt de taalkundige en exegetische argumenten van Holwerda voor zijn vertaling. Ik ga geen poging doen om de bespreking hier weer te geven. Het is de moeite van het lezen waard! De Boer wijst het vertaalvoorstel van Holwerda af. Hij kiest voor de eerste optie (pag. 126-127). Maar je kunt merken hoeveel hij daarbij geleerd heeft van Holwerda.

Uit de feestbundel blijkt veel waardering voor de inbreng van Holwerda. Uit alle bijdragen komt naar voren dat het de moeite waard is om zijn werk te

raadplegen. Daarom heb ik zijn publicatie uit 1999 (*De Schrift opent een vergezicht*) op mijn verlanglijstje gezet. Het is mijn voornemen voor het jaar 2011 om dat boek te kopen en er mijn winst mee te doen in de praktijk van elke dag. Ik hoop dat ik niet de enige ben!

N.a.v. H. Holwerda, C. van der Ziel, (red.), *Het stralend teken. 60 jaar exegetische vergezichten van dr. D. Holwerda*. Franeker (Van Wijnen), 2010. 220 pag., € 29,90.

Met medewerking van Ph. Roorda (Bzn), A.P. Bos, H. Courtz, J. Dekker, H. de Jong, P. Kurpershoek, F.T. Oldenhuis, K. Holwerda (Dzn), B.T. Holwerda (Dzn), C.N. van der Ziel, G. van den Brink, E.A. de Boer, M. van Dijken, K.G. Pieterman, K.R. Veenhof, K.B. Holwerda (Bzn), F. van Deursen, G. de Lange, P.H.R. van Houwelingen, H. Holwerda (Dzn).

Holwerda is in de loop van de jaren met een verrassende benadering gekomen van diverse thema's, woorden en passages uit de Bijbel

Verboden vraag

TEKST: BRAM BEUTE, SDG ///

Het is een van de belangrijkste vragen in onze tijd en zeker ook voor de kerk. Toch komt zij in de kerk zelden of nooit aan de orde. Aan de ene kant is dat vreemd, zeker voor degenen voor wie het een reële vraag is. Zij kunnen gemakkelijk het gevoel krijgen dat men hen in de kou laat staan. Aan de andere kant lijkt het open bespreken van deze vraag juist in de kerk onmogelijk. Ik bedoel de vraag: bestaat God wel? Die vraag lijkt onmiddellijk een bom te leggen onder het bestaan van de kerk. Hoe zouden we kunnen geloven als we niet weten of God bestaat?

Henry Alexander Bowler (1824-1903): The Doubt: 'Can these Dry Bones Live?' (1855) ///

Maar wat dan te doen met die ervaringen waarin geloven zo onwerkelijk lijkt? Ik herinner me een gesprek met een niet-christelijke medestudent over geloven. Het was een prettig gesprek, tot hij mij vroeg of ik dat echt geloofde: dat daar boven in de lucht ergens een hemel was met zielen van de gestorvenen en engelen? Ik voelde me opeens vervreemd van mezelf; geloofde ik echt dat daar boven in de lucht gewichtloze zielen rondzweefden in de hemel terwijl er engelen om hen heen fladderden? Kon ik dat geloven terwijl ik hier zat in de gang van het universiteitsgebouw aan het eind van de 20e eeuw?

Ik weet niet of ik nog antwoord heb gegeven, maar het gevoel van vervreemding is nog regelmatig teruggekomen. Soms bij het dode lichaam van iemand die ik goed gekend heb; geloof ik echt dat hij of zij nu in de hemel leeft? Geloof ik echt dat op een dag dit lichaam zal opstaan uit de dood? Kunnen dorre beenderen weer leven? Soms ook als ik gepreekt heb. Alle dingen die ik over God gezegd heb, zijn dat niet slechts menselijke gedachteconstructies? Ingenieurs, maar zonder achterliggende werkelijkheid? En als ik staar naar de sterrenhemel en me voorstel dat sommige sterren miljarden lichtjaren van ons verwijderd zijn en misschien allang uitgedoofd, ook dan roept dat soms vervreemding op. Waar zou God zijn in dat oneindige heelal?

Onbevredigend Het zijn beklemmende vragen, vragen die lang niet bij elke christen herkenning oproepen en

volgens sommigen zelfs niet gesteld mogen of kunnen worden door ‘echte’ christenen. Geloven is toch ‘een zeker weten en een vast vertrouwen’? En in de Bijbel staat toch dat wie bij God wil komen moet ‘geloven dat Hij bestaat’? (Hebreeën 11:6), en dat je moet bidden vol vertrouwen en zonder enige twijfel? (Jakobus 1:6) Bovendien: ook als je er nuchter over nadenkt, is het toch een onmogelijkheid: je kunt toch niet geloven in een God van wie je niet eens weet of Hij bestaat?

Het lijkt dus misschien maar het eenvoudigste om maar net te doen alsof die beklemmende vragen er niet zijn, of dat het geen echte vragen hoeven te zijn, omdat er zonder al te veel moeite goede antwoorden op te geven zijn. Ik denk dat het in de kerk vaak zo gaat. Toch is dat onbevredigend. Daarmee wordt de vragen en de vragensteller geen recht gedaan. Daarmee wordt ook God geen recht gedaan. Wie gelooft, gelooft dat God het hele leven verlost. Dan hoeft er ook niets van dat leven voor Hem weggestopt te worden. Het is eerder andersom: om het leven door Hem te laten bevrijden, mag en moet dat hele leven ook voor Hem aanwezig zijn.

Diepe menselijke vragen Dat is ook de manier waarop in de Bijbel wordt omgegaan met diepe menselijke vragen. Vragen of God wel betrouwbaar, aanwezig of eerlijk is, worden in de Bijbel regelmatig gesteld. Ze zijn zelfs te vinden in de Psalmen, die woorden die God ons zelf in de mond legt om te spreken in onze gebeden tot Hem. Met andere woorden: God roept ons op aandacht te geven aan de gevoelens en vragen die een rol spelen in het leven met Hem. Net als aardse ouders verlangt God ernaar dat zijn kinderen zich eerlijk tegen Hem uitspreken.

Zo kom je in de Bijbel allerlei klachten tegen aan het adres van God. Job noemt God onder andere oneerlijk en wreed (Job 9:20; 30:20). In Psalm 44 wordt de Heer opgeroepen om wakker te worden en niet te blijven slapen, maar zijn volk te verlossen (Psalm 44:24vv). Jeremia zegt dat God hem teleurstelt zoals een beek die drooggevallen is, waarop je niet kunt vertrouwen (Jeremia 15:18). In Klaagliederen wordt gezegd dat de Heer meedogenloos het land heeft verwoest (Klaagliederen 2:2). Iedereen die God kent, kan zeggen dat God niet wreed of meedogenloos is, dat Hij niet slaapt en dat Hij betrouwbaar is. De Bijbel zelf staat er vol van. En toch geeft de Bijbel ook stem aan deze tegengestelde gevoelens en ervaringen. Er is aandacht voor. Er is erkenning voor deze gevoelens. Door de moeilijke vragen niet te ontkennen, maar ze hardop te stellen, wordt het ook mogelijk te ontdekken dat God antwoord geeft.

Antwoord Je komt in de Bijbel geen klachten tegen waarin gevraagd wordt of God eigenlijk wel bestaat. Niet omdat die vraag een brug te ver is; alle gevoelens kunnen bij God neergelegd. Het lijkt waarschijnlijker dat de vraag naar Gods bestaan in de Bijbel niet aan de orde komt, omdat het in de tijd van de Bijbel geen vraag was. Het idee dat er in onze wereld niets meer is dan materie en dat er geen sprake is van God, goden of hogere machten is tamelijk uniek in de geschiedenis. Dat idee was in de tijd van de Bijbel waarschijnlijk onvoorstelbaar – net zoals dat voor veel mensen zeker buiten de Westerse cultuur

vandaag nog steeds het geval is. Als in onze tijd de beklemmende vraag of God er eigenlijk wel is, voor (sommige of veel?) christenen een reële vraag is, dan moeten we die ook een plek geven in onze relatie met God. Net zoals dat in de Bijbel gebeurde met zoveel andere vragen.

Maar kun je vragen naar Gods werkelijke bestaan en handelen stellen voor zijn aangezicht? Is dat niet een onmogelijke tegenstelling? Om te bidden: God als u echt bestaat, dan... Ik denk dat dat kan. Het lijkt op wat Job bijvoorbeeld

meermalen doet. Job klaagt over God die zich tegen hem gekeerd heeft en hem onrecht aandoet. En bijna meteen er achteraan roept hij het uit: ‘Mijn redder leeft!’ (Job 19:6,22,25).

Juist het uitschreeuwen van de vraag, maakt het mogelijk het antwoord te vinden. Zo vraagt de

dichter van Psalm 22 wanhopig naar Gods aanwezigheid. En juist daardoor kan God ook antwoorden. Juist door je vragen eerlijk aan God te stellen, ontstaat er de mogelijkheid dat je ook zijn antwoord hoort. Juist als je kan onze relatie met God verdiepen (bv. Psalm 22:3,22 of Psalm 73). Daarmee wordt ook duidelijk dat het zeker weten en vast vertrouwen van het geloof niet een vanzelfsprekend is. Het is geen gegeven, maar een gave van God, een gave die gegeven en ontdekt wordt juist in het zoeken en vragen naar God. Er lijkt me dus alle reden om de vraag naar Gods bestaan in de kerk niet uit de weg te gaan, maar die vraag – hoe paradoxaal ook – aan God zelf te stellen.

*‘God roept ons op
aandacht te geven aan
de gevoelens en vragen
die een rol spelen in
het leven met Hem’*

Hartstocht

'DE HARTSTOCHT VOOR UW HUIS ZAL MIJ VERTEREN'

Johannes 2:17

Laaiend is Jezus als Hij de handelaars in de tempel ziet. Hij smijt hun tafels om en jaagt ze met hun beesten en spullen de tempel uit. Ook dat is Jezus: bewust problemen maken. De vraag is natuurlijk wel: waarom schiet Jezus zo uit zijn slof? De handelaars doen gewoon hun werk: offerdieren leveren aan de gelovigen en Romeinse munten omwisselen voor het officiële tempelgeld. En dat alles voor het goede doel. Zeker, het is een hele organisatie. Maar dat moet ook wel met zoveel mensen. Het klopt ook dat ze er aan verdienen, maar dat mag toch? Je kunt wel kritiek hebben, maar alles in één klap van tafel vegen is toch overdreven?

Jezus doet het omdat Hij kapot is van hoe het eraan toegaat in het huis van zijn Vader. Er brandt een vuur in Hem: de tempel is het huis waar zijn Vader wil wonen bij de mensen. Met dat verlangen is Jezus naar Jeruzalem gereisd om Pesach te vieren. Maar als Hij daar aankomt, vindt Hij een huis vol bedrijvigheid en leeg van eerbiedige omgang met God. Daarom stelt Jezus orde op zaken: 'Weg ermee! Jullie maken een markt van het huis van mijn Vader!' Jezus is superfel: in het huis van mijn Vader zijn jullie druk, druk, druk. Maar feitelijk hebben jullie mijn Vader zélf daarmee buiten de deur gezet. Voel je de huiver dat het kerkelijk leven voor het oog perfect kan doordraaien zonder God te ontmoeten?

De Joden verwerpen Jezus' kritiek. Er komt nog wel een gesprek maar even later gaat de handel weer door. Toch heeft Jezus wel wat bereikt: zijn leerlingen beseffen dat Jezus aan zijn passie voor het huis van God kapot zal gaan en zien daarin Ps. 69:10 vervuld. Als de handel tijdelijk stil ligt en het vee de tempel uit is, blijft er maar één offerdier over: Jezus, het Lam van God dat de zonde van de wereld wegneemt. Zijn hartstocht is passie en lijden ineen: Jezus wil en geeft vrede met God in het huis van God. Door de tempel van zijn lichaam tot de grond toe te laten afbreken, is Jezus de nieuwe tempel waar God wil wonen bij de mensen!

Kerk zijn begint met Jezus de touwtjes in handen geven van de zweep die Hij hanteert. Jezus kan daar mensen met hartstocht voor gebruiken. Ze reageren soms heftig. Misschien lijken ze daarin wel op Jezus en dan kunnen we maar beter naar hen luisteren. Eén ding moeten we in de kerk niet doen: zelf de zweep pakken en er op los slaan. De zweep moet blijven in de handen van Jezus. De enige die de kerk op z'n kop mag zetten is Hij die verteerd is door hartstocht voor het huis van God om ons thuis te brengen in Gods huis. Gelukkig wie daar wonen mag, hij zingt Gods lof van dag tot dag.

Kerk zijn begint met Jezus de touwtjes in handen geven van de zweep die Hij hanteert.

Binnen de Nederlandse Gereformeerde Kerken ligt veel nadruk op de zelfstandigheid van elke plaatselijke kerk. Levert dat ook nadelen op bij zaken waar kerken in een kerkverband samen voor staan?

TEKST: AD DE BOER, VOORZITTER LANDELIJKE VERGADERING NGK ///

Vooropgesteld: ik ben dankbaar voor de focus in onze kerken op de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeente. Dáár klopt het hart van de kerk: dáár wordt het Evangelie van Jezus Christus verkondigd en geleefd, dáár ontmoeten Gods kinderen elkaar bij Woord, water, brood en wijn om daarvan uit te delen aan anderen. Als ik synodelijstjes zie met de liederen die wel en niet gezongen mogen worden of met de voorwaarden waaronder andere christenen het avondmaal mogen meevieren, ben ik blij met de vrijheid van onze gemeenten om daarover bij het licht van Gods Woord zelf te beslissen.

Aan de andere kant zie ik ook de schaduwzijden van die sterke plaatselijke focus.

1. Op terreinen waar de gemeenten elkaar zouden kunnen helpen om samen wijs te worden in de Schrift en samen een weg te vinden, zijn ze vaak erg op hun eigen houtje bezig. Zelden vragen de kerken bijvoorbeeld op de regiovergadering aan elkaar: hoe gaan jullie met dit onderwerp om? Ik denk aan de bezinning op de plaats van kinderen aan de tafel van de Heer, op de omgang met samenwonenden, de visie op echtscheiding en hertrouwen, de vraag hoe je met overdoop omgaat en hoe je jongeren bij de Heer houdt.

Ook als de beslissing op die gebieden bij de kerkenraad en de gemeente blijft liggen, kun je nog wel veel meer profiteren van elkaars wijsheid en inzicht dan in de NGK gebeurt.

2. Door de plaatselijke focus is de neiging om zusterkerken aan te spreken op zaken van leer of leven waar je zorgen over hebt, niet sterk ontwikkeld. Art. 31 van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven (AKS) is duidelijk: 'De kerken, die van Christus zijn, werken eendrachtig samen. Zij wekken elkaar op Gods Woord te bewaren en te blijven bij de leer van de kerk naar de drie Formulieren van Enigheid.' Maar in de praktijk hebben we als plaatselijke gemeenten vaak genoeg aan onszelf en laten we de ander ('die is toch zelfstandig') gemakkelijk de ander. De mooie veelkleurigheid vanuit de eenheid in Christus die onze kerken kenmerkt, kan dan zomaar tot onverschillige vrijblijvendheid worden: ben ik mijn broeders hoeder?

3. De plaatselijke focus heeft er, in combinatie met onze geringe omvang, ook toe geleid dat we weinig landelijke organen hebben ter ondersteuning en toerusting van de gemeenten. We leunen als NGK dan ook zwaar op wat andere kerken aan moois hebben ontwikkeld op het gebied van toerusting

bij diaconaat, gemeenteopbouw, missionair bezig zijn etc. Met het waarderen en benutten van het werk van anderen is op zich niks mis. Toch voelt dat leen-tjebuur spelen bij tijden wat gênant.

Ik zie overigens wel een tegenbeweging. We hebben sinds 2007 een eigen Missionair Steunpunt dat zich in korte tijd een niet weg te denken plek in de kerken heeft verworven. Het NGJ, ons ondersteuningscentrum voor jeugdwerk en jeugdbeleid, valt, anders dan bijvoorbeeld in de GKV, als kerkelijke instelling onder de Landelijke Vergadering (LV) en kan de aanvragen van plaatselijke gemeenten om mee te denken en te ondersteunen niet aan. Toen de NGK Utrecht uitsprak ruimte te zien voor homoseksueel samenlevende gemeenteleden in het ambt van ouderling en diaken, legden drie regio's dat op de tafel van de LV. Die besloot tot het geven van een gezamenlijk antwoord op de vraag wat Gods Woord daarover zegt, in de weg van een studietoelichting. De lopende LV nam op basis van een lijvig studierapport een reeks besluiten over noodzakelijk gezamenlijk beleid inzake predikanten en kerkelijk werkers. Een laatste voorbeeld van die tegenbeweging is dat diezelfde LV recent besloot te gaan onderzoeken of de kerkelijke examens maar niet beter landelijk kunnen plaatsvinden.

De werkorde nagerekend

TEKST: AD DE BRUIJNE, HOOFDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Misschien zal de Generale synode van Harderwijk in eerste lezing een nieuwe kerkorde vaststellen.

Deputaten hebben een concept aangeboden onder de titel 'Werkorde'. Dr. Wilschut heeft een studieverlof besteed om deze te bestuderen en schreef daarover een inhoudrijk boekje.

Daarin legt hij eerst vanuit de visie van Voetius uit wat je wel en niet in een kerkorde moet opnemen en welke status zo'n kerkorde heeft. Daarna gaat hij stap voor stap langs de bepalingen. Is hij het ergens mee oneens, dan presenteert hij een alternatief. Daardoor leest het boekje wat lastig, maar tegelijk komt er zo heel wat langs waarvan de Werkorde misschien toch wel beter kan worden. Overigens vindt Wilschut dat zelf niet genoeg. Volgens hem moet de Werkorde in haar geheel van tafel en kan de GKv zich beter aansluiten bij de kerkorde van de CGK.

Juridisch karakter Een aantal van Wilschuts bezwaren deel ik. Ik herken de neiging tot detaillierend regelen die hij signaleert, en ook het feit dat de noodzaak van nadere regels in de huidige samenleving en wetgeving wel geponoerd wordt maar niet altijd bewezen (zie mijn artikel op pag. 272-274 van dit nummer). Wilschut wijst op enkele overbodige bepalingen over het leven van de gemeente, bijvoorbeeld dat de kerk haar roeping moet vervullen, dat de ambtsdragers haar daarin voorgaan, dat de gemeentelieden elkaar moeten liefhebben, dat gasten gastvrij ontvangen moeten worden en dat kerkenraden permanente toerusting van de gemeente moeten faciliteren. In dat genre zijn er inderdaad nog veel meer Bijbelse waarheden om een kerkorde mee te vullen. Door er een bepaling

van te maken, geef je het kerkelijke leven een juridisch karakter. Minder herken ik Wilschuts parallelle bezwaar dat er tegelijk teveel aan de vrijheid van de plaatselijke gemeente wordt overgelaten. Inderdaad is de werkorde daarin royaler dan de huidige praktijk. Maar ik vind dat juist een evenwichtige poging om op een gezonde manier recht te doen aan de hedendaagse vraag naar meer speelruimte. Soms zoekt Wilschut spijkers op laag water. In plaats van het vroegere verbod op rouwdiensten zegt de Werkorde nu dat de kerkenraad op verzoek van de familie na overlijden een kerkdienst kan uitschrijven. Wilschut blijkt het eens met deputaten dat de oude bepaling te maken had met 16e-eeuws bijgeloof maar via een gezochte redenering over hedendaags bijgeloof wil hij deze rouwdienstregel toch handhaven. In een familiebijeenkomst kun je bovendien persoonlijker worden, zegt hij. Maar de Werkorde verbiedt nergens familiebegrafenissen. Zij voegt er alleen een mogelijkheid aan toe. Overigens onnodig. Als we het oude artikel gewoon schrappen, weten we ook al dat zulke diensten voortaan mogen.

Onvruchtbaar behoudend Mijn moeite met het boekje van Wilschut is dat het onvruchtbaar behoudend is. Zo is hij dermate beducht voor centrale regelingen dat hij ook een generale ordening van de rechtspositie van predikanten

afwijst, terwijl dat nu juist een thema is waarin de bestaande situatie echt moet worden aangepast aan het huidige arbeidsrecht. Ook wil hij de Particuliere synode behouden en niet overgaan tot een tweejaarlijkse Generale synode. Maar de PS vormt toch gewoon een fossiel uit een tijd dat een provincie in Nederland min of meer identiteitsbepalend was en meer tot de verbeelding sprak dan de nieuwe structuur van de natie. Verder wil hij eigenlijk per definitie geen totaal nieuwe kerkorde maar alleen wijzigingen en aanvullingen op het bestaande. Hoewel hij het tegendeel zegt, maakt hij daardoor toch een tijdbepaald 16e-eeuws document te belangrijk en doet hij geen recht aan de veranderde omstandigheden. Of de Werkorde deze zelf overtuigend verreken, vraag ik mij af. Maar vergeleken met de vrijmoedigheid bij de opstellers om vandaag te gaan voor een volledig nieuwe opzet, blijft Wilschuts insteek te beperkt.

N.a.v. H.J.C.C.J. Wilschut, *De werkorde nagerekend. Kanttekeningen bij de conceptkerkord voor de GKv*. Zwaag (Van Berkum Graphics), 2010. € 14,50.

Tevooorschijn luisteren

TEKST: MARIA VERMEULEN, SGJ PREVENTIE EN DIENSTVERLENING ///

Binnen de kerkelijke gemeenschap leven verschillende generaties samen, generaties die elkaar over en weer veel te vertellen hebben. Voorwaarde om elkaar goed te begrijpen is belangstelling voor elkaars leefwereld en manier van denken. Bepaalde woorden betekenen voor de een iets heel anders dan voor de ander. Nieuwsgierigheid naar de betekenis voor die ander moet een belangrijke drijfveer zijn in gesprekken.

Luisteren is gemotiveerd zijn om de ander te begrijpen, niet om allereerst zelf begrepen te worden. Luisteren is de belangrijkste en de moeilijkste vaardigheid in het menselijk verkeer. De Bijbel leert ons te luisteren naar de Heer God. Dat is moeilijk; het vereist het centraal stellen van de Ander. Wanneer we er van overtuigd zijn dat de Ander (en de ander) ons heel wat te vertellen hebben, ontdekken we hoe verrijkend het is om te luisteren. In het leren kennen van de Ander (de ander) leren we ook onszelf kennen, en leren we van de Ander (de ander) te ontvangen.

Decoderen Luisteren kun je leren; het heeft alles te maken met de juiste kennis en vaardigheden. Binnen pastorale contacten is over en weer naar elkaar luisteren enorm belangrijk. Wanneer iemand met een zorgvraag zich begrepen weet, helpt hem dat om zich meer open te stellen voor datgene wat de Heer God te zeggen heeft. Als er naar je geluisterd wordt, ben je zelf ook geneigd om beter te gaan luisteren. Wat iemand vertelt – met woorden en met lichaamstaal – is meer dan alleen informatie. Het heeft voor de persoon zelf een speciale betekenis en wordt

door de luisteraar geïnterpreteerd. De kunst van het luisteren is dat de ontvanger de boodschap ontvangt op de manier waarop zij is bedoeld. Dat is een proces van decoderen waarbij alleen de zender kan helpen de juiste code te ontdekken.

Vier dimensies Voor een geslaagde decodering is het belangrijk om te weten dat elke boodschap vier verschillende dimensies of aspecten heeft: een inhoudelijk aspect, een uitdruktingsaspect, een relationeel aspect en een doelaspect. Aan de hand van een voorbeeld wordt dit duidelijk.

Tijdens een huisbezoek van ouderling Mark aan Anja, dooplid van 21 jaar, vraagt Mark aan Anja: 'Ga je je dit jaar opgeven voor de belijdeniscatechisatie?' Wat vraagt Mark daarmee precies? Vanuit de vier verschillende aspecten kun je deze vraag als volgt decoderen:

Dimensie 1, het inhoudelijke aspect: Mark wil informatie van Anja over haar voornemen om al dan niet belijdenis te doen.

Dimensie 2, het uitdruktingsaspect: Mark laat met het stellen van deze vraag iets van zichzelf zien. Hij kan een toon hebben die iets verradt van

ongeduld of van vanzelfsprekendheid. Hij kan belangstelling of bezorgdheid uitstralen.

Dimensie 3, het relationele aspect: Mark laat met deze vraag zien hoe hij tegenover Anja staat. Bijvoorbeeld: 'Ik vind dat je je tegenover mij moet verantwoorden over je keuze voor al of niet belijdenis doen.' Of: 'Ik wil met je bespreken wat je afwegingen zijn.'

Dimensie 4, het doelaspect: Mark kan de intentie hebben om Anja over de streep te halen om belijdeniscatechisatie te gaan volgen. Mark kan met deze vraag ook een uitnodiging doen voor een vertrouwelijk gesprek over haar persoonlijk geloof.

De ontvanger van de boodschap, in dit voorbeeld Anja, decodeert razendsnel – ze overweegt onbewust de vermenigvuldiging van de vier dimensies. De volgende gedachten kunnen dan door haar heen gaan: 'Wat sympathiek dat hij dit zo vrijblijvend aan mij vraagt.' (dimensie 2). Of: 'Ik bepaal zelf wel wanneer ik belijdenis ga doen.' (dimensie 3). Of 'Ik laat mij die keuze nu niet opleggen.' (dimensie 4).

Vervolgens kiest Anja, waarschijnlijk ook weer onbewust, een dimensie van waaruit zij reageert. Bijvoorbeeld: **Dimensie 1**: 'Nee, ik was nog niet van plan belijdeniscatechisatie te gaan volgen.'

Dimensie 2: 'Ik vind het onzin dat je met 21 jaar automatisch geacht wordt belijdenis te doen.'

Dimensie 3: 'Belijdenis doen is een vrije keuze, ik wil daar niet in gedwongen worden.'

Dimensie 4: 'Fijn dat u dit ter sprake brengt, ik wil daarover graag eens van gedachten wisselen.'

'Luisteren is de belangrijkste en de moeilijkste vaardigheid in het menselijk verkeer'

Misverstanden binnen communicatie ontstaan als een boodschap anders opgevat wordt dan zij is bedoeld. Stel dat Mark de vraag stelt vanuit een warme betrokkenheid en Anja interpreteert haar als bemoeizucht, dan is de miscommunicatie geboren.

Dichtbij de ander Er zijn een aantal vaardigheden die kunnen helpen om miscommunicatie op tijd te onderkennen en om te buigen naar helpende communicatie.

- Wees u bewust van de vier aspecten van elke boodschap. Geen enkel gesprek gaat alleen over inhoud.
- Wees als zender zo duidelijk mogelijk over de bedoeling van je boodschap. Mark zou bij de vraag die hij stelt bijvoorbeeld kunnen zeggen: 'Ik stel je deze vraag omdat ik denk dat je er aan toe bent om belijdenis te doen. Als je er liever niet met mij over praat, mag je dat natuurlijk zeggen.' Op deze manier geeft hij duidelijkheid over hoe de verschillende dimensies geïnterpreteerd moeten worden.
- Probeer je bij het ontvangen van een reactie in de ander te verplaatsen. Stel dat Anja op een wat geagiteerde toon reageert met: 'Belijdenis doen is een vrije keuze, daarin wil ik niet gedwongen worden.' Deze reactie roept van alles bij Mark op. Hij voelt zich misschien aangevallen of gekwetst in zijn goede bedoeling. De kunst is dan om niet primair vanuit het eigen gevoel te reageren, maar nog steeds dicht bij

de ander te blijven en de ander te willen leren begrijpen. In dit voorbeeld zou Mark Anja kunnen 'ontvangen' door te vragen: 'Heb je het gevoel dat deze vraag voortkomt vanuit een plan om je over te halen?' Op deze manier zorgt Mark ervoor dat hij eerst dicht bij de ander komt, onbevooroordeeld. Dat wordt actief luisteren genoemd.

Echte ontmoeting Uit het voorgaande kan de indruk ontstaan zijn dat echt luisteren betekent dat uw eigen mening, gevoelens en gedachten geen plek mogen krijgen in het gesprek. Voor een echte ontmoeting is het echter nodig dat er van twee kanten openheid is. Afwisselend moet u zelf luisteren en mag u aanspraak maken op het luisteren van de ander. Maar wel in de goede volgorde: eerst de ander begrijpen voor u begrepen kunt worden.

Als u de ander zo dicht mogelijk genaderd bent, kunt u vervolgens namens uzelf praten. Nadat Mark begrepen heeft waar de reactie van Anja mee te maken heeft, kan hij vervolgens zichzelf verduidelijken. Bijvoorbeeld: 'Ik begrijp nu dat je nogal allergisch voor dwang bent, omdat je je vanuit meer fronten gedwongen voelt. Jij wilt graag ruimte voor je eigen beslissing. Eigenlijk schrok ik net wel van je heftigheid. Het is mijn bedoeling om open met je te praten over hoe jij op dit moment tegenover geloofsbelijdenis staat.' Als u op deze manier reageert, maakt u de verschillende dimensies weer expliciet. Daarmee helpt u de ander om u te begrijpen.

Dit artikel is tot stand gekomen in samenwerking tussen SGJ en Centrum Dienstverlening Gereformeerde Kerken. Voor actuele informatie en trainingen van het SGJ kunt u kijken op www.sgj.nl onder cursusaanbod. Voor actuele informatie en trainingen van het Centrum kunt u kijken op www.centrum-g.nl.

Van rups naar vlinder

TEKST: HELEEN SYTSMA – VAN LOO, EINDREDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Nog altijd verschijnt jaarlijks het Handboek Gereformeerde Kerken in Nederland – een onwaarschijnlijke hoeveelheid feitenmateriaal over de GKv dat zichzelf presenteert als ‘onmisbaar, een rijke bron van informatie over en voor het kerkelijk leven.’ Dat eerste lijkt me wat sterk uitgedrukt; zo’n papieren naslagwerkje wordt als informatiebron links ingehaald door internet. Wat op de eerste 487 pagina’s staat, moet daar ook te vinden zijn. Wie kijkt er tegenwoordig nog wel eens in een telefoonboek of Gouden Gids?

Toch staan er wel mooie, lezenswaardige dingen in het Handboek. Naast een aantal ‘In Memoriams’ van overleden voorgangers is er het Jaaroverzicht, zoals altijd verzorgd door de redacteur van het Handboek, ds. Jan Kuiper. Hij vergelijkt de toestand waarin de GKv zich momenteel bevindt met de metamorfose van rups naar vlinder. Er zijn scheuren zichtbaar in de cocon, en wat er precies uit gaat komen, is nog niet te voorspellen. Kerken melden wat zich plaatselijk afspeelt; Kuiper signaleert een verschuiving van feitjes over kerkgebouw en orgel naar berichten over gemeentebouw, met misschien wel als meest bijzondere nieuws wat de kerk van Nieuwerkerk aan den IJssel vermeldt: de diensten konden elke week ongestoord doorgaan. Mooi vind ik het lijstje op pag. 506 e.v. met gegevens over de voortgang naar eenheid binnen de plaatselijke kerken: veel goede contacten, veel intensieve samenwerking met NGK en/of CGK, een enkele keer met een Gereformeerde Bondsgemeente (Middelburg). Soms klinkt er teleurstelling over het afbreken van contacten, zoals in Enschede. De kerken hebben dit jaar een enquête

In het Jaaroverzicht worden de ontwikkelingen binnen onze kerken vergeleken met de ontwikkeling van rups naar vlinder ///

ingevuld over ‘een aantal puntjes rond de eredienst’: uit welke bundels wordt er gezongen, krijgen de kinderen bijzondere aandacht, wordt er een alternatieve versie van de wet gebruikt? Zeker in het kader van het thema van dit nummer van De Reformatie zijn de uitkomsten inzichtgevend. Kuiper stelt: ‘In het algemeen laten de antwoorden op deze enquête een groeiende diversiteit zien in de zondagse eredienst.’ Hij vraagt zich op grond daarvan onder meer af: zitten we met de tot nu toe gevolgde lijn vanuit de synode op de goede weg, of vraagt de praktijk om

verdergaande deregulering dan nu het geval is? Met andere woorden: hoe denken we over de ruimte in de kerk, hoe taxeren we de groeiende diversiteit? Men leze dit blad.

Ik kan het niet laten: geheel foutloos kan een naslagwerk van deze omvang nooit zijn, maar voor wie er tevergeefs naar zoekt: informatie over De Reformatie staat niet op pag. 453, zoals in de inhoudsopgave staat, maar op pag. 445.

N.a.v. J.H. Kuiper (red.), *Handboek 2011 Bedum* (Scholma), 2011. 608 pagina's, € 13,95.

REGIO-OCHTENDEN VOOR GKV-PREDIKANTEN

De kop in het ND 'Predikant niet langer dan 6 jaar in gemeente' deed veel stof opwaaien op de najaarsvergadering van het christennetwerk gmv afgelopen november. De opmerking over mobiliteit in de Materiële Regeling werd opeens gezien in het licht van de termijn van zes jaar, en dat riep allerlei vragen op. Wat betekent dit voor de jaarlijkse evaluatie? Waar is de visie op het ambt en de roeping?

Op een aantal regio-ochtenden willen we als collega's doorspreken over het thema van roeping en mobiliteit. Want het thema van de mobiliteit speelt al jaren. Steunpunt Kerkenwerk is er al volop mee bezig. Welke plek krijgen de reële ervaringen van deputaten Dienst & Recht met vastgelopen situaties? Valt evaluatie wel of niet los te koppelen van mobiliteit? Is er deskundigheid bij de kerkenraden? Zijn er verdedigingsmechanismen bij ons?

Het doel van de regio-ochtend is om als predikanten samen te reflecteren op actuele ontwikkelingen. Voorzitter Roelof Tigelaar zal een inleiding houden over roeping, ambt, evaluatie en mobiliteit.

Praktische informatie:

5 april: Amersfoort, De Kandelaar.

Heiligenbergerweg 64, 3816 AL

Amersfoort. Aanmelden voor 29 maart.

6 april: Assen, De Kandelaar. Oude

Molenstraat 20, 9401 DC Assen.

Aanmelden voor 30 maart.

7 april: Rotterdam, Gereformeerde

Kerk Vrijgemaakt Rotterdam-Stad.

Kuipersstraat 19, 3025 NT Rotterdam.

Aanmelden voor 31 maart.

De ochtenden duren van 9:00 tot 12:00 uur. Meer informatie en aanmelden via www.gmv.nl.

INSTRUCTIEAVONDEN MICHACURSUS

De Michacursus is een middel voor kerken en diaconieën om gemeentelieden te stimuleren tot een diaconale en duurzame levenshouding. Tijdens zeven bijeenkomsten gaan deelnemers met elkaar in gesprek en ontdekken ze welke inzet voor hun naaste en de schepping er toe doet. Zowel voor deelnemers als begeleiders is er kant en klaar materiaal beschikbaar, waaronder diverse filmpjes. De Michacursus draait al drie jaar en heeft een nieuwe herdruk. Voor diakenen, kerkelijk kader, kringleiders, belangstellenden en aankomende cursusleiders zijn er dit voorjaar weer regionale instructieavonden. Tijdens deze avonden wordt informatie gegeven over de visie en de opzet van de Michacursus en hoe deze plaatselijk zelfstandig kan worden georganiseerd. Ook wordt er instructie gegeven voor het begeleiden van een Michacursus.

De avonden zijn op: dinsdag 5 april in Zwolle, woensdag 13 april in Drachten, maandag 9 mei in Utrecht en woensdag 11 mei in Goes. Meer informatie hierover op www.michacursus.nl en www.diaconaalsteunpunt.nl.

TOTAL CHURCH CONFERENTIE

Op 9 april wordt een conferentie georganiseerd, met als directe aanleiding de Nederlandse vertaling van *Total Church*, geschreven door Steve Timmis en Tim Chester. Je leest over gemeenschap: samen het evangelie brengen, samen voor elkaar zorgen, samen Bijbellezen en leven. Je leest hun verlangen om mensen te bereiken met het evangelie. Ze geven aansprekende voorbeelden uit hun eigen leven hoe zij dat invullen.

Tegelijkertijd zie je, dat ze oog hebben voor de behoeften van mensen. Ze werken diaconaat heel praktisch uit voor hun eigen leven. Je ontmoet er het leven van alle dag, want dit zijn mensen van de praktijk. En je ontdekt, dat niet de laatste missionaire mode, maar de bijbel hen drijft. Steve Timmis, een van de auteurs, zal op de conferentie twee keer spreken (ook met vertaling). Daarnaast wordt het programma gevuld met mensen die vanuit de Nederlandse context ervaring hebben met de basis van Total Church – evangelie en gemeenschap.

De conferentie cirkelt rond het thema Vernieuwing door evangelie en gemeenschap.

Waarom zou je komen? De manier waarop Tim Keller het evangelie uitlegt, spreekt je aan. Je wilt samen christen-zijn in plaats van christen-doen. Je bent op zoek naar geestverwanten en/of wilt praktisch en theoretisch worden toegerust.

De conferentie is een initiatief van het Missionair Steunpunt NGK, de uitgever van Groei en Centrum Dienstverlening van de GKV en vindt plaats in het Zendingsdiaconessenhuis in Amerongen, op zaterdag 9 april van 9.30 - 17.30 uur. Kosten: € 45,- p.p. inclusief het boek, dat ongeveer een week van te voren wordt toegezonden. Aanmelden? Stuur een mail naar pieter.kleingeld@kabelfoon.nl en de rest volgt vanzelf.

VOORJAARSPROGRAMMA AKZ+

AKZ+ wil theologie dichterbij mensen brengen. Binnenkort start het nieuwe voorjaarsprogramma. Meer weten? Neem contact op met Janneke Burger, projectleider AKZ+, via informatie@akzplus.nl of 038-4471710. Of kijk op www.akzplus.nl.

UIT DE KERKEN ///

Beroepen:

Te Drachten-Nijega: K.F. Dwarshuis te Wezep;

Te Hardenberg-Centrum: H. Prins te Mussel, die dit beroep heeft aangenomen.

Te Zaamslag: kandidaat E.B. Buitendijk te Berkel en Rodenrijs.

Aangenomen:

Naar Emmen: J. Haveman te Hattem-Noord, die bedankte voor Amersfoort-de Horsten, Leens en Schildwolde.

Losmaking:

Ds. J. Geelhoed is per 1 januari niet meer als gemeentepredikant verbonden aan de kerk van Wapenveld. Hij blijft nog twee jaar verbonden aan de kerk als predikant met een bijzondere taak. Ook is hij beroepbaar om binnen het kerkverband 'eventuele bijzondere taken te vervullen', bij voorkeur in het pastoraat.

Zendtijd voor kerken

Enquete 'kerk in de buurt'

Veel mensen zijn bezig met vragen over de dood, wat is er hierna, wel geloven in een hemel en niet in de hel, bestaat er een God?

De Koningskerk in Zwolle-Zuid heeft, n.a.v. haar 20-jarig bestaan, onder buurtbewoners een geloofsonderzoek gehouden. In de uitzending van zondag 27 maart a.s. om 11.00 uur via Ned. 2 kunt u kijken naar de resultaten en zien we dat God dichterbij is dan we denken.

'Verantwoord toerisme naar Israël en de Palestijnse gebieden'

Makor Reizen organiseert voor predikanten en voorgangers een promotiereis naar 'Israël en de Palestijnse gebieden'.

De deelnemers zullen kennismaken met een andere manier van reizen. Uitgangspunt hierbij is: het ondersteunen van de Joods-Palestijnse dialoog.

Er worden bezoeken gebracht aan o.a.: Nazareth, Nablus (Sichem), Jericho, Meer van Galilea, Bethlehem (Beit Sahour), Dode Zee en Masada, Oost en West Jeruzalem.

Er zijn ontmoetingen met o.a.: Palestijnse en Joodse gezinnen, Israëlische en Palestijnse vredes- en mensenrechtenorganisaties en er is een kerkdienst met Palestijnse christenen.

Voor aanmelden en meer informatie:
Jaap@makorreizen.nl

makorreizen

Verlengde Kerkweg 20 • 2985 AZ Ridderkerk
T 0180-42 93 94 • info@makorreizen.nl • www.makorreizen.nl

ver(re)weg het meest te bieden

"Ik heb God en mezelf beter leren kennen"

Erik

Ontdek dat jij van betekenis kunt zijn.
Doe een jaar Wittenberg!

Bezoek het Open Huis
op 14 mei of 10 juni 2011.
Kijk op www.dewittenberg.nl

**Bijbelschool
voor het leven**

de Wittenberg
leren en leven

STICHTING WOORD & WERELD

Binnenkort verschijnt: **Cahier 88**

**De
schorre
laatste
bazuin**

Drs. W. Wierenga

168 x 230 mm
genaaid,
gebrocheerd
128 pagina's

Prijs bij
abonnement € 9
Ook verkrijgbaar bij
de boekhandel
voor € 10,75

**De schorre
laatste bazuin**

De theologie achter
de romanserie
De laatste bazuin

Drs W. Wierenga

bestel via www.woordenwereld.nl of
www.bladenbox.nl (ook voor een abonnement)